

TOM
24

STUDIA Z DZIEJÓW
ŚREDNIOWIECZA

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

STUDIA Z DZIEJÓW
ŚREDNIOWIECZA

TOM 24

STUDIA Z DZIEJÓW
ŚREDNIOWIECZA

TOM **24**

Zakład Historii Średniowiecza Polski
i Nauk Pomocniczych Historii
Uniwersytetu Gdańskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2020

Rada redakcyjna

prof. dr hab. Beata Mozejko (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego, Polska)
(beata.mozejko@ug.edu.pl)

dr hab. Marek Smoliński, prof. UG. (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego,
Polska) (mszczuj1294@gmail.com)

prof. dr hab. Sobiesław Szybkowski (Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego,
Polska) (sobieslaw.szybkowski@ug.edu.pl)

doc. mgr Robert Antonín, Ph.D. (Ostravská univerzita, Czechy), dr Julia Burkhardt
(Universität Heidelberg, Niemcy), dr Marcin Grulkowski (Instytut Historii im. Tadeu-
sza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Polska), prof. mgr Libor Jan, Ph.D (Masa-
rykova univerzita Brno, Czechy), dr hab. Ireneusz Milewski, prof. UG (Uniwersytet
Gdański, Polska), prof. dr Balázs Nagy (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Central
European University, Budapeszt, Węgry), doc. mgr Martin Nodl, Ph.D. (Centrum me-
dievistických studií Praha, Czechy), dr Paul Srodecki (Christian-Albrechts-Universität
zu Kiel, Niemcy), prof. dr hab. Stanisław A. Sroka (Uniwersytet Jagielloński w Kra-
kowie, Polska), dr hab. Adam Szweda, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika
w Toruniu, Polska), prof. dr Justyna Wubs-Mrozewicz (Universiteit van Amsterdam,
Holandia)

Publikacja recenzowana

Redaktor Wydawnictwa: Sonia Cynke

Tłumaczenia abstraktów i korekta tekstów angielskich: Dawid Malcolm

Projekt okładki i stron tytułowych: Karolina Johnson

Publikacja sfinansowana ze środków Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 2084-4492, ISSN 2544-2562 (online)

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja papierowa

Czasopismo indeksowane w BazHum, Index Copernicus

Strona internetowa czasopisma: <http://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/stzdsr>
<https://spark.adobe.com/page/yUaAZajmU5uef/>

© Copyright by Uniwersytet Gdański

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81–824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49; fax 58 551 05 32

Spis treści

<i>Skróty archiwów, źródeł, publikacji i serii wydawniczych</i>	7
ARTYKUŁY	
Přemysl Bar <i>Dwie wersje skargi Propositio Polonorum oraz kwestia jej genezy</i>	15
Hana Komárková <i>The Oath More Judaico. Two Early Modern Jewish Oaths from Wrocław and Świdnica and Their Comparison with Medieval Jewish Oaths . . .</i>	36
Rafał Kubicki <i>Damaging, Destroying and Rebuilding of Watermills and Windmills in the Late-Medieval State of the Teutonic Order in Prussia</i>	57
Adam Lubocki <i>Bolesław Szczodry (1058–1079) konstruktorem środkowoeuropejskiego bloku antycesarskiego? . . .</i>	78
Ireneusz Milewski <i>Kilka uwag na temat rynku pieniężnego w Cesarstwie Bizantyńskim w VI wieku</i>	110
Beata Możejko <i>O okolicznościach narodzin królewskich dzieci w świetle itinerarium Kazimierza Jagiellończyka i Elżbiety Rakuskiej</i>	126
Wojciech Odoj <i>Johannes Ockeghem (c. 1420–1497) – a Mystic? . . .</i>	159

- Marek Smoliński
Międzynarodowy kontekst odzyskania ziemi sławieńskiej przez Mściwoja II w 1283 r. i zawarcia sojuszu brandenbursko-wielkopolskiego 172
- Joanna Sobiesiak
Mediewalizm w malarstwie czeskim XIX wieku. Zwycięstwo pod Mediolanem 1158 roku i inne kluczowe wydarzenia epoki średniowiecza budujące tożsamość wspólnoty Czechów 213
- Mateusz Szuba
Osoby duchowne w otoczeniu i czynnościach prawnych księcia gdańskiego Warcisława II 229
- Błażej Śliwiński
Władysław Łokietek wiosną 1296 roku w Wielkopolsce po zabójstwie króla Przemysła II 265
- Maciej Wojcieszak
Kościół późnoantyczny i wczesnośredniowieczny wobec problemu niechcianych dzieci w świetle postanowień zachodniorzeczymskich zgromadzeń biskupich 295

POLEMIKI

- Beata Możejko
Once Again on the Subject of the Great Caravel Peter von Danzig 311
- Edward Rymar
Jeszcze o zbrodni rogozińskiej i granicy między Polską a Brandenburgią na Noteci w XIII–XIV wieku 350

ŹRÓDŁA

- Sobiesław Szybkowski
Wojciech z Bnina w krzyżackiej niewoli. Dokumentacja epistolograficzna 393

Skróty archiwów, źródeł, publikacji i serii wydawniczych

- Acta UNC Acta Universitatis Nicolai Copernici w Toruniu
ADP Archiwum Diecezjalne w Pelplinie
AGAD Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej
Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego
we Lwowie*, t. 1–19, wyd. K. Liske, A. Prochaska, Lwów
1868–1906
- AP Archiwum Państwowe
ASPK *Akta stanów Prus Królewskich*, t. 1–4, wyd. K. Górski,
M. Biskup, Toruń 1955–1967
- AU Akademia Umiejętności
BP *Bullarium Poloniae*, t. 1–7, eds. I. Sułkowska-Kuraś,
S. Kuraś, H. Wajs, Rzym–Lublin 1982–2006
- BS Baltische Studien, AF – Alte Folge; NF – Neue Folge
CDBrand. *Codex diplomaticus Brandenburgensis. Sammlung der
Urkunden, Chroniken, und sonstigen Quellschriften für
die Geschichte der Mark Brandenburg und ihrer Regenten*,
hrsg. v. A.F. Riedel, Th. 1 = A (Bd. 1–15); Th. 2 = B,
(Bd. 1–6); Th. 3 = C (Bd. 1–3); Th. 4 = D (Bd. 1), *Supple-
mentband, Namenverzeichnis zu sämtlichen Bänden*
(Bd. 1–2), *Chronologisches Register zu sämtlichen Bän-
den* (Bd. 1–2), Berlin 1836–1869
- CDMG *Codex dipolmaticus et commemorationum Masoviae gene-
ralis*, wyd. J.K. Kochanowski, Warszawa 1919
- CDW *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und
Urkunden zur Geschichte Ermlands*, hrsg. v. C.P. Woelky,
C. Peter, J. Martin, V. Röhrich, J.M. Saage, Bd. 1–4, Mainz–
Braunsberg–Leipzig 1860–1935
- CPH Czasopismo Prawno-Historyczne
DKM *Dokumenty kujawskie i mazowieckie przeważnie z XIII w.*,
wyd. B. Ulanowski, Kraków 1888
- Długosz *Johannis Dlugossii Annales seu Cronicae incliti Regni
Poloniae, Varsoviae 1964 et seq.* (lib. – wydanie łacińskie,
ks. – tłumaczenie polskie)

- GSPK Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz, Berlin-Dahlem; w ramach tego OF – Ordensfoliant; OBA – Ordensbriefarchiv
- HU *Hansisches Urkundenbuch*, Bd. 1–11, Halle–Leipzig–Weimar 1876–1939
- KDM *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. 1–4, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876–1905
- KDP *Kodeks dyplomatyczny Polski*, t. 1–4, wyd. J. Bartoszewicz, M. Bobowski, A. Muczkowski, L. Ryszczewski, Warszawa 1847–1887
- KDŚ *Kodeks dyplomatyczny Śląska*, t. 1–3, wyd. K. Maleczyński, A. Skowrońska, Wrocław 1951–1964
- KDW *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 1–11, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jasiński, H. Kowalewicz, F. Piekosiński, R. Walczak, I. Zakrzewski, Poznań 1877–1999
- KH Kwartalnik Historyczny
- KHKM Kwartalnik Historii Kultury Materialnej
- KKG *Księga komturstwa gdańskiego*, wyd. K. Ciesielska, I. Janosz-Biskupowa, Toruń 1985
- KKK *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*, t. 1–2, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1874–1883
- KMW Komunikaty Mazursko-Warmińskie
- Kujot S. Kujot, *Dzieje Prus Królewskich*, cz. 1: *Do roku 1309*, RTNT, 1913–1916, R. 20–23; cz. 2: *Pomorze i ziemia chełmińska 1309–1380*, RTNT, 1922–1937, R. 29–31
- Lites *Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*
- MGH *Monumenta Germaniae Historica*; DCH – *Deutsche Chroniken und andere Geschichtsbücher des Mittelalters* (*Scriptores qui vernacula lingua usi sunt*); SRG – *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarium separatim*; SS – *Scriptores*
- MPH *Monumenta Poloniae Historica*; s.n. – seria nova
- MRPS *Matricularum Regni Poloniae summaria*, t. 1–5/1, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1905–1919; t. 5/2, wyd. J. Płocha, A. Rybarski, I. Sułkowska, Warszawa 1961
- MH Miesięcznik Heraldyczny
- MPV *Monumenta Poloniae Vaticana*, t. 1–3, wyd. E. Ptaśnik, Kraków 1913–1914
- MUB *Mecklenburgisches Urkundenbuch*, Bd. 1–25, hrsg. v. G.F. Lisch *et al.*, Schwerin 1863–1936

- NP Nasza Przeszłość
- P *Pommerellisches Urkundenbuch*, hrsg. v. M. Perlbach, Danzig 1882
- PH Przegląd Historyczny
- PSB *Polski słownik biograficzny* (iPSB – wersja internetowa)
- PrUB *Preussisches Urkundenbuch*, Bd. 1–6, hrsg. v. R. Philippi, C.B. Woelky, A. Seraphim *et al.*, Königsberg–Marburg 1909–2000
- PU *Pommersches Urkundenbuch*, Bd. 1–10, hrsg. v. R. Klempin, R. Prümers *et al.*, Stettin 1868–1962; Bd. 1, bearb. v. K. Conrad, Köln–Wien 1970
- PZ Przegląd Zachodniopomorski
- RAU Rozprawy Akademii Umiejętności
- Regesten *Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus Askani-schen Hause*, Bd. 1–11, hrsg. v. H. Krabbo, G. Winter, Leipzig 1910–1930, Supplementband, Berlin 1955
- RG Rocznik Gdański
- RH Roczniki Historyczne
- RHer Rocznik Heraldyczny
- RHD *Regesta historico-diplomatica Ordinis Sanctae Mariae Theuto-nicorum*, Bd. 1–2, hrsg. v. E. Joachim, W. Hubatsch, Göttingen 1948–1950 (wyd. 2, 1973)
- RŁ Rocznik Łódzki
- Rocz. Hum. Roczniki Humanistyczne
- RTNT Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu
- SBPN *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1–4, Supplement, t. 1–3, red. S. Gierszewski, Z. Nowak, Gdańsk 1992–2012
- SHGChelm. *Słownik historyczno-geograficzny ziemi chełmińskiej w śred-niowieczu*, oprac. K. Porębska przy współpracy M. Grzego-rza, Wrocław 1971
- SHGK *Słownik historycznogeograficzny województwa krakow-skiego w średniowieczu*, cz. 1–5, oprac. W. Bukowski, J. Kurtyka, J. Laberschek, A. Marzec, Z. Leszczyńska-Skrętowa, K. Nabiałek, F. Sikora, J. Szyszka, M. Wilamow-ski, M. Wolski, M. Zdanek, Wrocław 1980–1991, Kraków 1993–2016
- SHGL *Słownik historycznogeograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, oprac. S. Kuraś [w:] *Dzieje Lubelszczy-zny*, t. 3, Warszawa 1983

- SHGLiw. *Słownik historyczno-geograficzny ziemi liwskiej w średniowieczu*, oprac. M. Piber-Zbieranowska, A. Salina, Warszawa 2017
- SHGP *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, cz. 1–5, oprac. S. Chmielewski, P. Dembiński, T. Gidaszewski, K. Górską-Gołąska, T. Jurek, J. Luciński, G. Rutkowska, I. Skierska, Wrocław 1982–1991, Poznań 1992–2016
- SHGPł. *Słownik historyczno-geograficzny województwa płockiego w średniowieczu*, z. 1–4, oprac. A. Borkiewicz-Celińska, Wrocław 1980–1981, Warszawa 1998–2000
- SHGWar. *Słownik historyczno-geograficzny ziemi warszawskiej w średniowieczu*, oprac. A. Wolff, K. Pacuski, do druku przygotowały M. Piber-Zbieranowska, A. Salina, Warszawa 2013
- SHGWiel. *Słownik historyczno-geograficzny ziemi wieluńskiej w średniowieczu*, oprac. R. Rosin, Warszawa 1963
- SHGWysz. *Słownik historyczno-geograficzny ziemi wyszogrodzkiej w średniowieczu*, oprac. A. Wolff, A. Borkiewicz-Celińska, Wrocław 1971
- SP *Starodawne prawa polskiego pomniki*
- SPś *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 1–11, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1981–2007; t. 12, red. S. Górzynski, Warszawa 2012
- SRG *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi*
- SRP *Scriptores rerum Prussicarum*
- SSS *Słownik starożytności słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII*, t. 1–7, red. G. Labuda, Z. Stieber, Wrocław 1961–1985
- SŻ *Studia Źródłoznawcze*
- Toeppen *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Bd. 1–5, hrsg. v. M. Toeppen, Leipzig 1873–1886
- Thunert *Acten der Ständetage Preussens, Königlichen Anteils (Westpreussen)*, hrsg. v. F. Thunert, Bd. 1: 1466–1479, Danzig 1896
- UBC *Urzednicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygiel, Kórnik 1992

- UBCulm *Urkundenbuch des Bisthums Culm*, hrsg. v. C.P. Woelky, Bd. 1–2, Danzig 1885–1887
- UBP *Urkundenbuch zur Geschichte des vormaligen Bisthums Pomesanien*, hrsg. v. H. Cramer, „Zeitschrift des historischen Vereins für den Regierung Bezirk Marienwerder” 1885–1887, H. 15–18
- UBS *Urkundenbuch des Bisthums Samland*, hrsg. v. C.P. Woelky, H. Mendthal, Leipzig 1891–1905
- UC *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, Kórnik 1992
- UKD *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Bieniak, S. Szybkowski, Kórnik 2014
- UL *Urzednicy centralni i dostojnicy Wielkiego Ksiestwa Litewskiego XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Kórnik 1994
- UŁS *Urzednicy łeczyccy, sieradzcy i wieluńscy XIII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Bieniak, A. Szymczakowa, Wrocław 1985
- UM *Urzednicy małopolscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Kurtyka, T. Nowakowski, F. Sikora, A. Sochacka, P.K. Wojciechowski, B. Wyrozumska, Wrocław 1990
- UP *Urzednicy podolscy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, J. Kurtyka, A. Sochacka, Kórnik 1998
- UPK *Urzednicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław 1990
- UPW *Urzednicy Pomorza Wschodniego do 1309 roku. Spisy*, oprac. B. Śliwiński, Wrocław 1989
- UR *Urzednicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, oprac. K. Przyboś, Wrocław 1987
- UW *Urzednicy wielkopolscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. M. Biełńska, A. Gąsiorowski, J. Łojko, Wrocław 1985
- WSB *Wielkopolski słownik biograficzny*, red. A. Gąsiorowski, J. Topolski, Warszawa 1981
- ZDKK *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*, t. 1–2, wyd. S. Kuraś, Lublin 1965–1973
- ZDM *Zbiór dokumentów małopolskich*, t. 1–8, wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś, Wrocław 1962–1975

ZH	Zapiski Historyczne (wcześniej: Zapiski TNT – Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu)
ZK	Ziemia Kujawska
ZWG	Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins

ARTYKUŁY

Přemysl Bar
(Uniwersytet Masaryka w Brnie)

<https://orcid.org/0000-0001-9579-4509>

Dwie wersje skargi *Proposicio Polonorum* oraz kwestia jej genezy¹

<https://doi.org/10.26881/sds.2020.24.01>

Keywords: Poland-Teutonic Knights – polemics, Council of Constance, the indictment *Proposicio Polonorum*, Piotr Wolfram, manuscripts

Sobór powszechny w Konstancji (1414–1418) należy bezspornie do przełomowych wydarzeń w Europie przechodzącej kryzys polityczny, społeczny i gospodarczy w późnym średniowieczu². Niedawna okrągła rocznica dała asumpt nie tylko do prezentacji wystaw w słynnym mieście na brzegu Jeziora Bodeńskiego, ale również do wydania kilku ciekawych publikacji, które w pewnym sensie poszerzyły perspektywy badawcze o tematy społeczne, kulturowe i życia codziennego³.

¹ Artykuł powstał na Uniwersytecie Masaryka w Brnie oraz dzięki wsparciu finansowemu czeskiego funduszu grantowego (Grantová agentura ČR) w ramach projektu EXPRO 19–28415X „Od performatywności k instytucjonalizacji. Řešení konfliktů v pozdním středověku (strategie, aktéři, komunikace)” [„From Performativity to Institutionalization: Handling Conflict in the Late Middle Ages (Strategies, Agents, Communication)”].

² Zob. stuletni przegląd badań na temat soboru: A. Frenken, *Die Erforschung des Konstanzer Konzils (1414–1418) in den letzten 100 Jahren*, Paderborn 1995.

³ *Das Konstanzer Konzil als Europäisches Ereignis. Begegnungen, Medien und Rituale*, hrsg. v. G. Signori, B. Studt, Ostfildern 2014 („Vorträge und Forschungen”, Bd. 79); *Das Konstanzer Konzil: 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters. Essays*, hrsg. v. K.-H. Braun, M. Herweg, H.W. Hubert, J. Schneider, Th. Zotz, Darmstadt 2013; *Das Konstanzer Konzil: 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters. Katalog*, hrsg. v. Badisches Landesmuseum, Darmstadt 2014; A. Frenken, *Das Konstanzer Konzil*, Stuttgart 2015.

Uczestnicy soboru oraz osoby przebywające w tamtym czasie w Konstancji mogli zaobserwować polemikę pomiędzy delegacją krzyżacką a polsko-litewską, która właśnie dzięki soborowym obradom uzyskała międzynarodowy rozgłos. Inicjatywa przekazania sporu polsko-krzyżackiego na agendę soboru pochodziła od papieża Jana XXIII oraz króla rzymsko-niemieckiego Zygmunta Luksemburskiego, którzy widząc, że obie strony nawet po zawarciu pokoju toruńskiego (1411) ani po tzw. wojnie głodowej (1414) nie są w stanie same pokojowo rozwiązać wzajemnych napiętych relacji, skłonili wielkiego mistrza oraz króla polskiego do wysłania swoich delegacji do Konstancji.

Badania na temat samego przebiegu polsko-krzyżackiego sporu w Konstancji są w historiografii prowadzone od bardzo dawna, przy czym uwaga badaczy była skierowana przede wszystkim na rolę Pawła Włodkowica, proces przeciwko Janowi Falkenbergowi czy chrzest Żmudzi⁴. Swego czasu bardzo wiele cennych uwag wnieśli do dyskusji, każdy w innym zakresie, Hartmut Boockmann (1934–1998) oraz Zenon Hubert Nowak (1934–1999)⁵. Pierwszy dzięki odkryciu rękopisu *Satyry* Jana Falkenberga⁶ postawił wiele ciekawych tez na temat ogólnego przebiegu polsko-krzyżackiego sporu w Konstancji, drugi badacz natomiast szczegółowo omówił prawne aspekty sporu w ramach międzynarodowych procesów polubownych.

⁴ B. Beß, *Johannes Falkenberg OP und der preussisch-polnische Streit vor dem Konstanzer Konzil*, „Zeitschrift für Kirchengeschichte” 1896, Bd. 16, s. 385–464; F. Piekosiński, *Goście polscy na soborze konstancyjskim*, „Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny” 1899, seria 2, t. 12 = t. 37, s. 130–158; A. Prochaska, *Sobór w Konstancji*, Kraków 1996, wyd. 2 (przedruk z „Rozprawy Akademii Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny”, 1898, seria 2, t. 10 = t. 35, Kraków 1898, s. 1–100.); J. Fijałek, *Uchrześcijanienie Litwy przez Polskę i zachowanie w niej języka ludu*, Kraków 1914 (przedruk bez przypisów [w:] *Chryścianizacja Litwy*, red. J. Kłoczowski, Kraków 1987, s. 127–318).

⁵ H. Boockmann, *Johannes Falkenberg, der deutsche Orden und die polnische Politik. Untersuchungen zur politischen Theorie des späteren Mittelalters*, Göttingen 1975; Z.H. Nowak, *Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowowschodniej Europie 1412–1424*, Toruń 1981. Ze starszej historiografii warto jeszcze przytoczyć obszerny artykuł Stanisława Zajączkowskiego, który zajmował się szczególnie tzw. procesem wrocławskim oraz tzw. rzymskim, zob. S. Zajączkowski, *Studia nad procesami Polski i Litwy z Zakonem Krzyżackim w latach 1420–1423*, „Ateneum Wileńskie” 1937, t. 12, s. 282–403.

⁶ Gwoli sprawiedliwości trzeba dodać, że w tym samym czasie pełny tekst *Satyry* odkryła w lipskim rękopisie również Zofia Włodek, zob. Z. Włodek, *La Satire de Jean Falkenberg. Texte inédit avec introduction*, „Mediaevalia Philosophica Polonorum” 1973, t. 18, s. 51–120.

Stan aktualnych badań znajduje się pod wpływem ustaleń zasłużonych naukowców, przy czym tylko niektóre wątki są dalej rozwijane⁷.

Do pewnego stopnia taki stan rzeczy nie może dziwić, albowiem bez systematycznych starań o poszerzenie bazy źródłowej (przede wszystkim rękopiśmiennej), wszyscy zajmujący się tym tematem muszą opierać się na starszych (nierazko niezupełnych i błędnych) publikacjach źródłowych. Te natomiast można ograniczyć do kilku pozycji. Trzeci tom *Litesów* wydany przez Adama Tytusa Działyńskiego w 1856 r. bywa często i słusznie krytykowany za nienaukowe podejście edytora do pracy z podstawą rękopiśmienną, jednak dla kilku tekstów jest on dotąd jedyną publikacją źródłową⁸. Nieco mniej krytycznych uwag można kierować w kierunku edycji listów i dokumentów z czasów Witolda (do 1430), zawierającej również kilka tekstów z polsko-krzyżackich polemik⁹. Takim samym krytycznym spojrzeniem z perspektywy wymogów naukowego edytorstwa należy oceniać tomy zawierające dzieła Pawła Włodkowica¹⁰ oraz polemiki jurystów w czasie soboru¹¹.

⁷ Por. W. Brandmüller, *Das Konzil von Konstanz 1414–1418*, Bd. 2: *Bis zum Konzilsende*, Paderborn u.a. 1997, s. 150–175; J. Miethke, *Heiliger Heidenkrieg? Theoretische Kontroversen zwischen Deutschem Orden und dem Königreich Polen vor und auf dem Konstanzer Konzil* [w:] *Heilige Kriege. Religiöse Begründungen militärischer Gewaltanwendungen: Judentum, Christentum und Islam im Vergleich*, hrsg. v. K. Schreiner, E. Müller-Luckner, München 2008, s. 109–125; J. Miethke, *Die Polen auf dem Konstanzer Konzil. Der Konflikt um den Dominikaner Johannes Falkenberg* [w:] *Das Konstanzer Konzil: 1414–1418. Weltereignis des Mittelalters. Essays...*, s. 106–110; P. Srodecki, „*Murus et antemurale pollens et propugnaculum tocius christianitatis*”. *Der Traktatenstreit zwischen dem Deutschen Orden und dem Königreich Polen auf dem Konstanzer Konzil*, „Schweizerische Zeitschrift für Religions- und Kulturgeschichte = Revue suisse d’histoire et culturelle = Rivista svizzera di storia religiosa e culturale” 2015, Bd. 109, s. 47–65; P. Bar, *Diplomacie, právo a propaganda v pozdním středověku. Polsko-litevská unie a Řád německých rytířů na kostnickém koncilu (1414–1418)*, Brno 2017; *Der Deutsche Orden auf dem Konstanzer Konzil. Pläne – Strategien – Erwartungen*, hrsg. v. H. Flachenecker, Weimar 2020 („Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens”, Bd. 84).

⁸ *Lites*, ed. A.T. Działyński, t. 3, Posnaniae 1856; por. H. Chłopocka, *Dotychczasowe edycje „Lites ac res gestae” w świetle krytyki*, *SŻ* 1965, t. 10, s. 109–115.

⁹ *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376–1430*, ed. A. Prochaska, Kraków 1882 (dalej: CEV).

¹⁰ S.F. Belch, *Paulus Vladimiri and His Doctrine Concerning International Law and Politics*, vol. 1–2, London 1965; *Pisma wybrane Pawła Włodkowica = Works of Paul Vladimiri (a selection)*, t. 1–3, ed. L. Ehrlich, Warszawa 1966–1969.

¹¹ *Die Staatsschriften des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. 1: *Die Traktate vor dem Konstanzer Konzil 1414–1418 über das Recht des Deutschen Ordens am Lande Preußen*, hrsg. v. E. Weise, Göttingen 1970.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest treść skargi i jej geneza przedstawiona przez polską delegację na soborze w Konstancji, znana w literaturze przedmiotu pod tytułem *Proposicio Polonorum* (z incipitem *Quamvis a primordio nostre regenerationis*). Na soborze polska delegacja przedłożyła ową skargę wraz ze skargą Żmudzinów (*Proposicio Samagitarum*) 13, ewentualnie 17 lutego 1416 r. Krzyżackie odpowiedzi natomiast były wysłuchane 23 i/lub 24 lutego¹².

Rękopisy

Tekst *Proposicio Polonorum* był wprawdzie już kilkakrotnie omawiany¹³, jednak prawie zawsze na podstawie edycji Antoniego Prochaski¹⁴. Ten jako podstawę źródłową wykorzystał rękopis w archiwum królewieckim, tzw. Ordensfoliant, sygn. A 143 (tzw. Registrant ewentualnie Foliant E)¹⁵. Najstarsze informacje o treści rękopisu pochodzą z rejestru tzw. Ordensfoliantów z 1525 r. Natomiast na podstawie XIX-wiecznego inwentarza wiemy, że na 292 kartach

¹² Datacja prezentacji poszczególnych skarg nie jest w literaturze całkowicie bezsporna, por. H. Boockmann, *Johannes Falkenberg...*, s. 206–207; W. Świeboda, *Innowiercy w opiniach prawnych uczonych polskich w XV wieku. Paganie, żydzi, muzułmanie*, Kraków 2013, s. 172–173; D. Baronas, S.C. Rowell, *The Conversion of Lithuania. From Pagan Barbarians to Late Medieval Christians*, Vilnius 2015, s. 347–348; P. Bar, *Der Streit um die Christianisierung Litauens und Samaitens auf dem Konstanzer Konzil (1414–1418)*, „*Studia Historica Brunensia*” 2019, t. 66, z. 2, s. 110.

¹³ K. Springmann, *Polen und der Deutsche Orden zur Zeit des Konstanzer Konzils*, Inaugural–Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität zu Freiburg i. Br. vorgelegt von Kurt Springmann aus Freiburg i. Br. Freiburg 1923, s. 58–59; P. Nieborowski, *Der Deutsche Orden und Polen in der Zeit des größten Konfliktes*, Breslau 1924, s. 171–172; O. Israel, *Das Verhältnis des Hochmeisters des Deutschen Ordens zum Reich im 15. Jahrhundert*, Marburg 1952, s. 22; S.F. Belch, *Paulus Vladimiri...*, t. 1, s. 167–168; *Die Berichte der Generalprokuratoren des Deutschen Ordens an der Kurie*, Bd. 2: *Peter von Wormditt (1403–1419)*, hrsg. v. H. Koeppen, Göttingen 1960, s. 309, przyp. 2; H. Boockmann, *Johannes Falkenberg...*, s. 220–222; S. Ekdahl, *Die Schlacht bei Tannenberg 1410. Quellenkritische Untersuchungen*, Bd. 1: *Einführung und Quellenlage*, Berlin 1982, s. 209–216; K. Ożóg, *Uczeni w monarchii Jadwigi Andegawęńskiej i Władysława Jagiełły (1384–1434)*, Kraków 2004, s. 210–211.

¹⁴ CEV, appendix nr VI–a, s. 1001–1018. Przedruk tekstu z edycji A. Prochaski zob. *Codex Medicensis seu Samogitiae dioecesis*, pars I. (1416. II. 13–1609. IV. 2), ed. P. Jatulis, Roma 1984 („*Fontes Historiae Lituaniae*” vol. 3), nr 2, s. 13–18.

¹⁵ Sam A. Prochaska jednak tak szczegółowych danych nie podaje, por. CEV, s. 1018: „kopia na jedenastu kartkach folio od 81–91 paginy foliantu Handlung”.

**Uniwersytet
Gdański**

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISSN 2084-4492